

Rotterdam. 18 april 2015

Reactie op het Programma Duurzaam Rotterdam 2015 - 2018

Dat duurzaamheid opnieuw prioriteit is van dit college juichen we van harte toe! Het budget dat het college beschikbaar stelt een duurzaam is helaas wel beperkter. In het programma duurzaamheid 2015 – 2018 worden ook een groot aantal ambities gepresenteerd waarin wij ons zeer kunnen vinden. De focus van het programma verplaatst zich meer naar de lokale leefomstandigheden van de Rotterdammers op het niveau waar luchtkwaliteit en klimaatveranderingen er echt toe doen. Dat vinden we een goed uitgangspunt.

‘Door, voor en met Rotterdammers..... Doel: schone lucht, lagere energierekening en meer banen.’

Het milieucentrum is meestal op buurniveau aan de slag. We zijn dan ook blij met de ‘focus op lokaal’. Het door ons vaak gebruikte motto ‘act local, think global’ zou ook goed van toepassing zijn op dit programma!

Er is ook een onderzoek geweest waarin burgers zijn gepeild . Uit dit onderzoek blijkt o.a. dat 40% van de bewoners meer bewuster met energie omgaat o.a. energiehandelingen zoals thermostaat lager zetten, HR++glas, meer fietsen minder met de auto. De burgers vragen naar meer maatregelen vooral in hun eigen leefomgeving. 75% vind duurzaamheid belangrijk.

Wij hebben bijgedragen aan die bewustwording. Dat waren de onderwerpen waar we de afgelopen jaren volop op hebben ingezet.

De Rotterdammers willen wel!

‘Rotterdammers willen wel!’ . Veel Rotterdammers willen concreet aan de slag met duurzaamheid is onze ervaring. En dat gaat het niet om de ‘usual suspects’ uit de milieuhoek. Het milieucentrum heeft niet te klagen over het animo vanuit bewoners! Men gaat niet alleen voor ‘de portemonnee’ maar ook voor het milieu en het verduurzamen van de stad. Dit valt ons altijd op bij de start van energieprojecten. Het programma duurzaam stelt deze Rotterdammers te willen faciliteren en stimuleren. Een goede zaak!

Het faciliteren, inspireren en stimuleren van bewonersinitiatieven is corebusiness van het RMC. Wij helpen graag mee de initiatieven van Rotterdammers verder te brengen door nieuwe samenwerkingen aan te gaan, kennis uit te wisselen, concreet handelingsperspectief te bieden en de burgers praktisch te ondersteunen. Dit doen we nu al middels onze milieucoaches, de VvEmetenergie cursussen, het netwerk van Verenigingen van Eigenaren (VvE’s), de milieuvriendelijkste tuinen campagne, het Parkenoverleg (als netwerk van actieve bewoners) en ondersteuning van vele andere duurzame buurtinitiatieven. Daar zijn we voor!

Uitgangspunt is dat bewoners zelf aan de slag gaan en blijven en als ambassadeurs de boodschap over duurzaamheid blijven uitdragen in hun eigen netwerken.

Klimaatdoelstellingen

Lokaal kan niet zonder 'globaal'. Dat betekent blijven nadenken over het gebruik van fossiele brandstoffen wereldwijd, in onze haven en samen werken aan transitie. De oorspronkelijke doelstelling van het Rotterdam Climate Initiative (de 50 % broeikasgas reductie in 2025 ten opzichte van 1990) lijkt in het programma duurzaam wat meer op de achtergrond geraakt (bldz. 62). Volgens ons moeten de reductie van CO2 en andere broeikasgassen wel een belangrijk uitgangspunt blijven voor het beleid.

Uitgangspunt is dat bewoners zelf aan de slag gaan en blijven en als ambassadeurs de boodschap over duurzaamheid blijven uitdragen in hun eigen netwerken.

Bewonersinitiatieven

Ook zullen de gebiedscommissies de doelstelling van het programma duurzaam moeten omarmen. De focus van de gebiedscommissies en de stichting OpzomerMee ligt, volgens ons, nog teveel op 'schoon, heel en veilig'. Ook duurzame bewonersinitiatieven mogen een kans krijgen en recht op ondersteuning en financiering vanuit de budgetten die beschikbaar zijn voor bewonersparticipatie.

Als voorbeeld halen we het beleid van de Gemeente Den Haag aan waar bewonersgroepen een aanvraag kunnen doen bij het duurzame initiatieven budget. Met een kleine bijfinanciering brengen bewoners hier processen op gang gericht op verduurzaming van hun wooncomplexen of straten.

Hierover zou de gemeente met de gebiedscommissies in overleg kunnen gaan. Maar ook het Rotterdams Milieucentrum zou een adviserende en ondersteunende rol kunnen gaan spelen in de advisering over duurzame bewonersinitiatieven. Een rol die zij nu nog niet heeft.

Bestuurlijk

De ambities in het programma zijn verdeeld over vijf wethouders.

Langeberg, portefeuille duurzaam.

Eerdmans, gaat over Meer Groen

Schneider, gaat over Duurzame gebieden en Energiebesparing bewoners

Struivenberg, innovatieve economie

Visser, energiebesparing verenigingen

De Jong, energiebesparing scholen.

Oftewel het hele college doet aan 'duurzaamheid'.

Een goede zaak! Want dit is in het verleden wel anders geweest.

Maar voor organisaties in de stad is het soms lastig. We hopen op 1 aanspreekbare 'coördinerend' wethouder als het gaat om energie/duurzaamheid/ mitigatie/adaptatie/luchtkwaliteit en 1 aanspreekbaar wethouder als het gaat om vergroening, parken, buitenruimte, stadsnatuur.

NME (Duurzaamheids Onderwijs)

Natuur – en milieueducatie(NME) valt niet onder de wethouder onderwijs hetgeen logisch zou zijn.

Wij vinden dat NME veel breder getrokken moet worden dan alleen groen/natuur. Het

milieucentrum wil duurzaamheids educatie, zowel voor het basisonderwijs als het voortgezet (en beroeps)onderwijs. We vinden het, het in dit kader erg jammer dat er niet meer gedaan wordt met de borging van www.klimaatonderwijs010.nl voor het VO. Hierin liep Rotterdam voorop!

Monitoring

Een goede vorm van terugkoppeling/monitoren is belangrijk. Wij onderschrijven het belang van een goede onafhankelijke monitoring van de resultaten en effecten van het programma. Wij willen hier echter aan toe voegen dat het ook van belang is om bij plannen en projecten vooraf al na te gaan wat bijdrage zal zijn aan duurzaamheid. De provincie Zuid-Holland experimenteert hier nu bijvoorbeeld mee door een duurzaamheidsparagraaf in de vorm van een mini MKBA toe te voegen aan plannen en programma's. Een check vooraf met betrekking tot duurzaamheid bij ieder plan of project zouden wij een waardevolle toevoeging bovenop het monitoren van de effecten van het programma.

Tevens wijzen wij op de monitoring van onze collega's van het Milieucentrum Amsterdam (de Gezonde Stad) waar men de Amsterdamse duurzaamheid doelstellingen 2020 hebben 'terugberekend' naar 2015 om zo ook het overzicht te hebben wat er concreet in vijf jaar moet gebeuren. Een goed voorbeeld van inzichtelijk monitoren.

Ambitie 1: **Schone lucht**

Op het gebied van luchtkwaliteit is er al veel ondernomen de afgelopen jaren vanuit het programma RAP/RAL. Dit college voerde in haar eerste jaar al concrete maatregelen in zoals het 'vrachtwagenverbod' en de sloopregeling en nam voor het eerst ook 'roet' (elementair koolstof in PM) mee als oorzaak van de meeste gezondheidsschade en dus uitgangspunt voor het beleid. Het milieucentrum is onder de indruk van de voortvarendheid en de snelheid van de invoering van de genoemde maatregelen.

De doelstelling is om in 2018, 40 % minder elementaire koolstof (EC) van het verkeer. Totaal uitstoot EC 1,5 ug/m³ waarvan verkeer 0,75 ug/m³. En de doelstelling is puur gericht op reductie van de verkeersuitstoot. Voor lucht en mobiliteit is er een aparte budget 11,7 miljoen beschikbaar. Een deel van de EC 1,5 ug/m³ roetuitstoot is ook te reduceren middels energiebesparing in de bestaande bouw en een campagne rond de houtstook.

De maatregelen zijn nog niet rigoureuus te noemen maar geen enkel college ging in het verleden zo ver als nu als het gaat om de luchtkwaliteit. Het verbeteren van de luchtkwaliteit in de stad wordt wellicht ook gemotiveerd door de mogelijke boetes vanwege het niet halen van EU –luchtkwaliteitsnormen. Wij zijn er echter van overtuigd dat voor dit college ook de gezondheid van de Rotterdammers hoog in het vaandel heeft staan en meeneemt in de belangenafweging. De toenemende maatschappelijke druk speelt natuurlijk ook een rol. Milieudefensie roert zich de afgelopen jaren in de stad met o.a. de bewonersmeetpunten en ook actiegroepen vanuit de wijken zoals 'Adem in Rotterdam' en BOOG zetten volop druk op de collegeketel. Het is goed dat bewoners opkomen voor schonere lucht en de automobiliteit in de stad aan de orde stellen. Het milieucentrum ondersteunt en faciliteert de lokale pressiegroepen daar waar nodig maar had de afgelopen jaren zeker een veel grotere rol kunnen spelen als haar plan 'zelf meten is weten' was gehonoreerd! In dit plan was het zelf meten van de luchtkwaliteit het startpunt van een bredere bewustwordingscampagne i.s.m. bewonersgroepen in de stad.

Wat ons inziens nog ontbreekt is een langere termijn visie van het college. 'Hoe ziet de stad eruit in 2030?' Rijden er dan nog auto's met bezinmotoren over de Coolsingel? Is de ring dan nog een ring? Is de 's-Gravendijkwal dan nog nodig als doorgaande'route? Is de mobiliteit dan de mobiliteit van nu?

We pleiten er al jaren voor om eens grondig de toekomst van de stad te onderzoeken en hierbij ook te kijken naar andere steden in Europa en daarbuiten. Niet in de vorm van een proces van bovenaf (of een eenmalig 'stadsdebat') maar van onderop met bewoners en bedrijven in het centrum en de omliggende centrumwijken. Samen goed kijken naar de toekomst van 'ons Rotterdam' en naar 'best practices' elders met het doel hiermee een visie op de stad van de toekomst te formuleren.

Dit zou in de vorm van de Architectuurbiënnale (Mobiënnale?) gegoten kunnen worden.

Ambitie 1, over groen

In de beschrijving van deze pijler missen wij aandacht voor ecologie. De maatregelen die vergroening van de stad met zich meebrengt beperken zich niet alleen tot recreatie en wateropgaven, maar kunnen ook ecologische waarden beschermen en versterken mits op de juiste manier vormgegeven. Ook missen wij het belang van een verbinding van de stad met het omliggende landschap. Dit is echter in onze ogen wel van groot belang om een groene, gezonde en veerkrachtige stad te realiseren. De natuurwaarden in het omliggende landschap (Natura 2000-gebieden) worden aangetast door stikstofemissies van industrie, landbouw, verkeer en huishoudens. Wij vragen hiervoor ook aandacht bij de aanpak van luchtkwaliteit in deze sectoren.

Ambitie 2: Energiebesparing

De ambitie van het programma 'Versnelling010' 10.000 huur/koopwoningen in deze collegeperiode energiezuiniger maken vinden wij qua aantal te beperkt.

Het programma is gericht om 7000 corporatiewoningen energiezuiniger te maken, dmv prestatieafspraken met corporaties en samenwerking. Ook het activeren van 300 eigenaar/bewoners met in o.a. Verenigingen van Eigenaren (VVE') (1500 appartementen middels een nieuw op te zetten VVE-loket en het organiseren van workshops. bewonersinitiatieven gericht op bewustwording van het energiegedrag.

Het aantal aan te pakken woningen kan hoger! Het aantal zal in de praktijk uiteindelijk ook veel hoger worden als de bewoners de mogelijkheid krijgen aangeboden ook daadwerkelijk aan de slag te gaan met energiebesparing en duurzame energie. Hiertoe dienen ze te wel te worden gestimuleerd middels onafhankelijke procesondersteuning en – advisering. Ook dient er een mogelijkheid tot voorfinanciering middels een (onafhankelijk) revolving energyfund te komen. Waaruit de duurzame maatregelen uiteindelijk worden terugbetaald uit de opbrengst van de energiebesparing voor eigenaar-bewoners, VvE's.

Kleine stimulerende subsidies ten behoeve van groene daken, isolerende maatregelen en zonnepanelen zouden de extra prikkels kunnen vormen voor veel meer eigenaar-bewoners die nu nog twifelen over investeren. Hoewel ook wij vinden dat je uit moet kijken met subsidiëren van verduurzaming zonder duidelijke grenzen en eisen aan projecten!

Ook vinden wij dat 'Versnelling010' zich niet alleen zou moeten focussen op labelsprongen maar op een veel rigoureuze sprong: de sprong naar NULopdeMeter (NOM) of 'Energie neutraal in de bestaande bouw. De lat mag van ons dus veel hoger.

De ontwikkelingen rond het terug renoveren naar 'Nulopdemeter' gaan snel. De huidige stand van zaken is dat woningen al voor een bedrag van tussen de € 65.000 / € 70.000 zodanig kunnen worden aangepakt dat ze onafhankelijk zijn van regulier gas – en elektriciteitsgebruik (d.w.z. de woningen hebben dan totaal geen extern toegevoegde energie meer nodig, dus ook geen stadsverwarming). De voorspelling is dat het bedrag per woning de komende jaren fors gaat dalen.

Wij pleiten om i.s.m. Platform31 een aantal proefprojecten uit te gaan voeren in zowel complexen van VvE's als woningcorporaties en particuliere verhuurders van 'Nulopmeter'. Zeker voor 'verarmde' VvE's zou NulOpDeMeter een optie kunnen zijn om op de langere termijn uit de problemen te komen omdat de maatregelen 100% bekostigd kunnen gaan worden uit de opbrengst van de energiebesparing. Ook hier is dan een voorfinanciering uit een revolving energyfund (of de duurzaamheidslening via de RABO-bank?) een voorwaarde tot succes.

Ambitie 3, warmte

Ambitie 2, Industrie als verwarming

Wij constateren dat het in de toekomst op grote(re) schaal invoeren van NulOpDeMeter-woningen en het streven om zoveel mogelijk afnemers op de bestaande warmteleidingen van Warmtebedrijf en Eneco wel eens conflicterend kunnen worden. Veel woningen hebben, in onze visie, in de toekomst weinig toegevoegde warmte meer nodig.

Ambitie 3, circulaire economie

Bij het opbouwen van de circulaire economie zijn koplopers nodig. Innovatieve ondernemers, ontwerpers, wetenschappers en ingenieurs die voorop lopen dus, risico's nemen. Het Circularity Center (<http://www.circularitycenter.com>) ondersteunt diverse marktinitiatieven. Een prima zaak! We hebben echter de indruk dat vooral de kleine 'uitvinders' en innovatieve bedrijfjes moeilijk ondersteuning kunnen organiseren. Hierdoor missen we soms enkele 'parels' tussen de vele initiatieven. Het Circularity Center focust zich wellicht op de wat grotere innovatieve ontwikkelingen.

Tevens ontbreekt er een aanpak van voedselafval. Jaarlijks worden er enorme hoeveelheden voedsel weggegooid. Mede een oorzaak van een enorme 'voedsel-voetafdruk' per inwoner. Er zijn 2,5 werelden nodig als iedereen in de wereld de zelfde 'voedsel-voetafdruk' zouden hebben als wij. Ook voedselafval kan een plek krijgen in de circulaire economie. Diverse projecten in den lande en Rotterdam zijn hier ook op gericht mooie voorbeelden zijn Kromkommer (www.kromkommer.nl) en Broodnodig (www.broodnodig.co). Projecten die naast concrete producten ook aan de bewustwording van de Rotterdammers een bijdrage leveren. Stimuleer dit soort ontwikkelingen!

In het verlengde van de bovengenoemde opmerkingen ontbreekt ook een 'bredere' Rotterdamse voedselstrategie voor de stad. Een toekomstvisie over hoe de stad duurzaam te voeden is. Dus niet alleen gefocust op stadslandbouw (de nota FoodTheCity) maar naast het zelf verbouwen van voedsel in de stad (www.eetbaarrotterdam.nl, www.uitjeeigenstad.nl), zelfs op daken (www.dakakker.nl), ook met thema's als voedselverspilling, afval, regionale producten en transport van voedsel. Doel is een beleid te maken die gericht is op het verkleinen van de 'voedsel-voetafdruk' van de Rotterdammers.

Reactie van het RMC op het programma Duurzaam 2015 - 2018

Rotterdams Milieucentrum

Schiekade 189 (302)

3013 BR Rotterdam

Tel. 010 – 465 64 96

info@milieucentrum.rotterdam.nl

www.milieucentrum.rotterdam.nl

Contactpersoon: Emile van Rinsum